

Тетяна Заболотна,

к.і.н., н.с. відділу воєнно-історичних досліджень,

Інститут історії України НАН України

(Київ) Україна, zabten@ukr.net

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6300-8286>

ПЕРСОНАЛІЇ У ВИДАННІ «УКРАЇНА. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ»: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ «СЛОВНИКА»

Анотація. У статті висвітлено передумови, етапи та специфіку укладання «Словника» до видання «Україна. Друга світова. Енциклопедія». **Мета:** проаналізувати особливості наповнення «Словника» іменними гаслами. **Завдання дослідження:** схарактеризувати основні етапи роботи над добором персоналій та з'ясувати проблеми методологічного та практичного характеру з підбору персоналій для вміщення в майбутньому довідковому виданні. **Методологія дослідження** базується на принципах об'єктивності, системності, усебічності. Застосовано стратегію порівняння та типології щодо виявлення подібних і відмінних рис у роботі провідних наукових установ з підготовки енциклопедично-довідкових видань. Використані загальнонаукові методи: аналіз, індукція, дедукція. **Основні результати дослідження.** Наголошено на особливостях розвитку сучасних біографічних досліджень, узагальнено досвід провідних інституцій у цій царині, які виробили основні принципи роботи з підготовки енциклопедичних видань. Показано складний процес формування «Словника» «Україна. Друга світова. Енциклопедія». Схарактеризовано ключові етапи роботи над його підготовкою. Запропоновано основні атрибути біографічної довідки. Проаналізовано типи джерел, найбільш придатних до підготовки інформації про біографію, життєвий шлях та основні творчі здобутки. Наголошено на практичних труднощах підготовки енциклопедичного видання у зв'язку з відсутністю спеціалізованою редколегії. Підсумовано, що розробка термінологічного апарату та методологічні пошуки у вітчизняних біографічних студіях тривають. Найпоширенішим залишається позитивістське відтворення життєвого шляху особи. **Перспективи подальших студіювань.** Важливого значення набуває залучення міждисциплінарних методів до конструювання цілісного образу персоналії, розширення джерельної бази за рахунок першоджерел та его-документів. Активним стало просування енциклопедичних знань у інтернет-мережі, що потребує додаткових методичних розробок та належного програмного забезпечення.

Ключові слова: біографія, енциклопедія, словниковий компендіум, Україна, Друга світова війна, методологія.

Потенціал біографічних гасел енциклопедичних видань є важливою складовою виховання світоглядних та патріотичних переконань, формування цілісного соціокультурного середовища, відтворення та створення сучасної моделі історичної пам'яті українського народу, утвердження національної ідентичності. Тому в умовах складної повномасштабної російсько-української війни, яка супроводжується потужним інформаційно-пропагандистським впливом на населення через мас-медіа, соціальні мережі, відкриті довідкові ресурси зростає потреба спростування різного роду фальсифікацій і спотворень, численних фактів міфологізації окремих історичних постатей, підвищується значення вільного доступу до вивіреної лаконічної інформації, яка здатна формувати громадську позицію і протидіяти виявам маніпулювання суспільною думкою. Найбільш придатними у цьому сенсі стають енциклопедичні видання, особливо розміщені в інтернет-просторі.

Мета статті — проаналізувати особливості підготовки «Словника» до видання «Україна. Друга світова війна. Енциклопедія», зокрема іменних гасел.

Методологічну основу склали антропологічний та мікроісторичний підходи, загальнонаукові методи: аналіз, індукція, дедукція, критичний метод. Для характеристики критеріїв відбору персоналій до представлення у різних довідкових виданнях та особливостей їх написання використано порівняльно-історичний метод дослідження та аналіз. Застосовано стратегію порівняння та типології щодо виявлення подібних і відмінних рис у роботі провідних наукових установ з підготовки енциклопедично-довідкових видань. Для витворення атрибутів біографічної довідки та основних віх життя персоналії найбільш придатним став мікроісторичний підхід.

У відділі воєнно-історичних досліджень (колишній відділ історії України періоду Другої світової війни) Інституту історії України НАНУ триває робота над виданням «Україна. Друга світова війна. Енциклопедія». Продовжується наповнення цього видання новими та найбільш актуальними гаслами. Повномасштабна російсько-українська війна завадила швидкій реалізації цього проєкту та змусила переглянути деякі положення щодо наповнення його словникової частина. В цій статті основна увага буде приділена особливостям персоніфікованого зрізу зазначеної енциклопедії.

Іменні гасла енциклопедичного видання передбачають об'єктивне, науково вивірене реконструювання біографії діяча таким чином, аби подати динаміку його особистісного поступу, зважаючи на тематику енциклопедії з ухилом на його причетність до подій та явищ Другої світової війни. Завдання історика при підготовці енциклопедичної статті

полягає у осмисленні та розкритті крізь призму біографії тієї чи іншої персоналії часів глобального збройного конфлікту, все розмаїття історії як цілісності. В ідеалі слід уникати оціночних суджень та ідеологічних нашарувань. Споживач інтелектуального продукту має відчутти «присмак» епохи через життєпис тієї чи іншої персоналії. В той самий час жанр енциклопедії передбачає набір певних обов'язкових біографічних атрибутів — конкретних дат та фактів (наприклад, дати та місця народження й смерті, здобуття освіти, основні напрями професійної діяльності, присудження звання, характеристика доробку та досягнень тощо), однак необхідно уникати схематизації та стандартизації, аби не загубити індивідуальних особливостей історичного діяча.

Зважаючи на розробки колег з інших інституцій у цій царині та напрацювання співробітників Інституту історії України НАНУ¹, які мали

¹ *Боряк Г.В., Смолій В.А.* «Енциклопедія історії України» та сучасна українська енциклопедистика. *Український історичний журнал*. 2014. № 4. С. 4–16; *Вернік Ю. В.* Оцінка значущості персоналії при включенні до біографічних словників в контексті новітніх інформаційних технологій. *Українська біографістика*. 2010. Вип. 6. С. 289–300; *Енциклопедія історії України*. Типові статті: для авторського колективу / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України; упоряд. С. В. Кульчицький [та ін.]; відп. ред. В. А. Смолій. Київ: [б. в.], 1999. 86 с.; *Енциклопедичні проекти — чинники національного поступу : монографія* / За ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2020. 336 с.; *Історична біографіка в Україні: проблеми, завдання і перспективи розвитку досліджень, видавничої та інформаційної роботи : колективна монографія* / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського; редкол.: В. І. Попик (голов. ред.) та ін. Київ: НБУВ, 2019. 364 с.; *Литвинюк Л. В.* Біографія як тезаурус: до створення енциклопедичних статей про персоналії. *Традиції та сучасні концепти енциклопедичної справи в Україні: колективна монографія* / За ред. д.і.н., проф. Киридон А. М. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2018. С. 113–125; *Методичні засади створення паперових і електронних енциклопедичних видань: посібник* / Відп. ред. М. Железняк; Інститут енциклопедичних досліджень. Київ: Академперіодика, 2015. 250 с.; *Методичні рекомендації з підготовки, редагування та оформлення статей до Великої української енциклопедії (проект)* / За ред. д.і.н., проф. Киридон А. М. Київ: «Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2015. 120 с.; *Муріна С.* Енциклопедичні видання як джерело формування українського національного біографічного архіву (На прикладі «Радянської енциклопедії історії України» та «Енциклопедії історії України»). *Українська біографістика*. 2015. Вип. 12. С. 392–405; *Попик В. І.* Ресурси довідкової біографічної інформації : історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 520 с.; *Редакторська підготовка текстів е-ВУЕ — портальної версії «Великої української енциклопедії» : методичні рекомендації* / за ред. д.і.н., проф. Киридон А. М. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2017. 124 с.; *Чишко В. С.* Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. Київ: БМТ, 1996. 239 с.; *Чишко В.* Основні принципи створення Українського біографічного словника. *Українська біографістика*. 1999. Вип. 2. С. 6–18; *Шушківський А.* Особливості статей-персоналій в

досвід з підготовки «Енциклопедії історії України» нам вдалося виокремити низку ключових моментів, які були покладені в основу роботи над «Словником»^{2*} видання щодо іменних гасел:

– сформувані тематичні напрямки енциклопедії, в межах яких підготувати гасла (за принципом від загального до конкретно, від важливішого до менш важливого тощо);

– виробити методологічну концепцію формування іменних гасел з орієнтацією на україноцентризм, актуальність, вагомість, значущість, згадуваність, а також і маловідомість через свідоме замовчування, особливо діячів, репресованих радянською владою;

– за тематичними напрямками попередньо визначити перелік осіб^{3*}, про які планується готувати біографічні статті (це мають бути політичні, державні, військові, громадські діячі, науковці, освітяни, митці, літератори, спортсмени; як українці чи представники інших національностей, які мешкали на території УРСР, так і за її межами, які відзначилися в тій чи іншій сфері);

– підготувати практичні рекомендації для авторів статей, аби майбутній доробок в ідеалі був виконаний в одному стилі, становив універсальну й уніфіковану інформацію в стислому й доступному вигляді.

Подальша робота над словником та комунікація з фахівцями оприявила необхідність формулювання ключових моментів підготовки біографічних гасел як для друкованого видання, так і для розміщення на інтернет-порталі Інституту:

– інформація має бути об'єктивною, факти та події з життя фігурантів потрібно верифікувати за кількома джерелами;

– біографічна стаття повинна бути лаконічною та стислою, написаною зрозумілою пересічному читачеві мовою без національних та ідеологічних упереджень;

– для військових діячів — обов'язково вказати основну військову спеціальність, вище військове звання (рік отримання), найважливіші посади, участь у воєнних кампаніях, поранення, представити життєвий шлях по завершенню війни, зокрема військово-педагогічну та наукову діяльність, якщо така була; найвищі нагороди (рік присвоєння), вшанування пам'яті);

«Енциклопедії Сучасної України». *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2015. Вип. 12. С. 122–127.

^{2*} Словник — це реєстр гасел, які передбачені до написання для енциклопедії, сформований за алфавітним, тематичним або гніздовим принципом.

^{3*} Цей перелік осіб доволі динамічний і постійно оновлюється та уточнюється у процесі роботи над виданням.

– для творчих персоналій (науковців, письменників, художників, акторів) необхідно схарактеризувати основний доробок у хронологічній послідовності, найвизначніші творчі досягнення та винаходи, які суттєво вплинули на розвиток певної галузі та відіграли важливу історичну роль;

– бажано іменні гасла супроводжувати аудіовізуальним та іконографічним матеріалом (відео, звукозаписи, портрет, фото, ілюстрації життєвого та творчого шляху діяча, факсиміле підписів, тощо);

– гасло завершувати бібліографією: а) праці діяча, б) перелік джерел та найвагомішої історіографії, присвяченої життєвому шляху та доробку фігуранта, зокрема, бібліографічні покажчики й посилання на Інтернет-джерела тощо;

– обсяг біографічної статті визначається значенням діяча для України та впливом на перебіг Другої світової війни і пов'язані з нею процеси, події, явища та факти;

– електронна версія енциклопедії повинна мати зручну та просту навігацію.

Початок роботи над «Словником» енциклопедії увиразнив низку питань, серед них такі: як визначитися з переліком осіб, про яких потрібно розмістити інформацію в енциклопедії? Це доволі складна методологічна проблема, яка не має усталених параметрів. Відбір персоналій обумовлений значимістю та роллю особи у подіях Другої світової війни, державних і політичних процесах, економіці й сільському господарстві, суспільному й громадському житті, внеском у розвиток науки й техніки, культури й релігії, освіти й спорту тощо. У цьому сенсі вагомість постаті можна означити за належністю до історичного процесу (світового, європейського, національного, регіонального), та її вплив (позитивний чи негативний) на цей процес. Так само сприяти включенню біографічної довідки до енциклопедії має наявність згадок про неї у первинних джерелах та історіографічному доробку. У роботі над енциклопедично-довідковими виданнями поширеним є відбір персоналії за формальними ознаками. Мова йде про офіційне визнання й пошанування особи; займання нею найвищих посад у державних органах, наукових, професійних, громадських організаціях та установах; наукове чи мистецьке звання; членство у професійних спілках; наявність державних нагород, відзнак. Зрозуміло, що такі критерії не варто ігнорувати, однак вони не вичерпують усього різноманіття життєвого шляху, варто орієнтуватися на більш гнучкі й компромісні критерії.

У процесі підготовки «Словника» склад персоналій змінювався кілька разів залежно від концептуального підходу, а його корекція триває до цього часу. Важливим при відборі персоналій стало громадське обговорення видання, залучення вузьких спеціалістів й отримання експертних

оцінок на підставі характеристики персоналій з огляду на їхній вплив на міжнародну та політичну ситуацію, внесок у розвиток науки, техніки, мистецтва, літератури, громадського життя, актуальності чи історичної значимості спадщини. Проте вибір не може бути уніфікованим, дискусійність щодо розміщення інформації на сторінках довідкових видань, яка виникає час від часу, бажано перенести у площину наукових журналів та спеціалізованих видань. Натомість читача енциклопедії треба позбавити відчуття особливостей наукового інструментарію авторів енциклопедичних гасел, він має отримати доступ до вивіrenих й апробованих текстів без оціночних суджень та образних інтерпретацій. Сучасний читач за бажанням може самотужки почерпнути більше інформації із запропонованого автором гасла списку джерел та літератури й сформулювати своє ставлення до тієї чи іншої особи.

Позитивною тенденцією в сучасному енциклопедичному дискурсі є відхід від успадкованих з радянських часів традицій оцінювати постаті минулого крізь призму наперед визначених ідеологічних стереотипів (героїв і «зрадників»). Однак існує точка зору, що критерієм включення особи до довідкового видання є його українськість, яка передбачає: «...остаточний розрив із радянською спадщиною творення енциклопедій, очищення інформаційного поля від російських маркерів, рішуче подолання залишків партійно-класового підходу, синдрому провінційності, комплексу меншовартості та «совковості». Негативні явища, спричинені тривалим перебуванням енциклопедичної справи в Україні в полоні комуністичного режиму, в пастці радянських стереотипів про так зване «братство», «один народ» і «спільну мету», не могли щезнути безслідно і потребують вироблення запобіжників, щоб не допустити рецидивів минулого. ... безпосереднім носієм українськості є українська людина, яка акумулює в собі високі ціннісні орієнтири: любов до України, готовність і здатність захистити її, національна свідомість, відданість українській справі. Вона відіграє ключову роль і посідає пріоритетне місце в науково-інформаційному та енциклопедичному просторі як головна дійова особа, творець наративів, їх персонаж і користувач. Критерії українськості служать орієнтиром добору персоналій для енциклопедичних видань»⁴. Звичайно, ніхто не заперечує того факту, що Російська імперія та її наступниця Росія упродовж століть привласнювала й штучно асимілювала українську культуру, однак пропонована до видання енциклопедія має показати, по-перше, широкий міжнародний контекст, по-друге,

⁴ Калакура Я. «Українськість» як світоглядно-методологічна категорія. Українська енциклопедистика: постаті, події, поняття: збірник матеріалів / За заг. ред. д.і.н., проф. А. Киридон. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2022. С. 78–79.

обов'язковим є включення біографічних довідок про осіб, які в будь-який спосіб причетні до того, що відбувалося на теренах УРСР, навіть якщо їх діяльність була шкідливою і ворожою стосовно українців та інших етнічних груп, які в той час мешкали в Україні.

В основу роботи зі «Словником» була покладена вибірка статей з «Енциклопедії історії України» (т. 1–10), які стосувалися періоду Другої світової війни. Це створило початкову структуру енциклопедії, до якої продовжився відбір термінів, персоналій, визначався обсяг майбутніх статей, встановлювалося співвідношення між тематичними нішами. Опрацювання початкового переліку показало значне превалювання у персоналіях статей про радянських державних і військових діячів. Для збалансування інформації була зроблена спроба розширити словниковий компендіум за рахунок представників українського самостійницького руху, осіб «другого плану», які відзначилися в окупаційну добу (громадських діячів, бургомістрів великих міст, науковців, освітян, митців, редакторів періодичних видань та інших, інформація про яких в радянські часи була заборонена й фактична стерта з суспільної пам'яті), провідних державних та військових діячів основних учасників Другої світової війни (тут акценти змістилися на нацистську Німеччину) за рахунок зменшення кількості персоналій, які добре відомі та описані в українському історіографічному доробку радянської доби. Попередня робота вилилася у таку структуру «Словника». До тематичного блоку було внесено 1312 гасел, до іменного — 872 персоналії (тобто майже 40%). Оскільки ця енциклопедія присвячена Другій світовій війні, то основна маса іменних гасел (37%) — це біографічні довідки на учасників збройної боротьби (з різних воюючих сторін). Майже 30% гасел присвячені діячам суспільно-політичного, релігійного та культурного життя. Персоналії, які були політичними та державними діячами, працювали у репресивно-каральних структурах, займають у «Словнику» 20%. Жертви політичних переслідувань та масового знищення становлять 9%. Значно менше персоналій представлено у тематичних рубриках «Вивчення. Історіографія» та «Ідеологія і пропаганда» (по 4%), «Міжнародні відносини», «Юстиція» і «Вшанування пам'яті» (по 1%). Варто зазначити, що тематичний підрозділ «Вивчення. Історіографія» містить перелік гасел про істориків, чий доробок суттєво вплинув на дослідження історії Другої світової війни. Триває підготовка біографічних довідок про істориків, які започаткували нові наукові школи, та напрями в дослідженні, здійснили визначний внесок у розвиток історичної науки, зокрема активно вивчали історію Другої світової війни.

Наступним методологічним питанням у роботі над підготовкою енциклопедії стало визначення обов'язкових атрибутів біографічної стат-

ті, про окремі зауваги щодо цього йшлося вище. Як галузь історичної науки біографістика визначає об'єктом дослідження видатну особу в її різноманітних зв'язках із суспільством та в єдності її індивідуального й суспільного, тобто статті про персоналію повинні розкривати найсуттєвішу інформацію про життя тієї чи іншої особи, зображувати її особливості та унікальність, а вже по тому її політичні вподобання, партійну належність чи світоглядні орієнтації. Важливим аспектом формування біографічної статті є дотримання балансу подання як біографічної інформації, так і про напрями діяльності персоналії, у такий спосіб формуючи цілісний образ фігуранта. Отже, біографічна стаття повинна містити інформацію про найважливіші події з біографії діяча (дати та місце народження й смерті, походження, родинні й суспільні зв'язки, освіту, життєпис, викладений у хронологічній послідовності, сферу діяльності, фах, професійні чи творчі досягнення, основні риси світогляду, найвище звання (військове, наукове, загальнодержавне тощо), визнання, нагородження орденами та преміями. Так само бажано пов'язати біографічні факти особи із загальноісторичним контекстом, суспільно-політичними подіями, які сталися упродовж її життя, особливо з ухилом на Другу світову війну. Окремі науковці відстоюють точку зору, що автори біографічних статей повинні «змалювати окремих діячів не лише з точки зору їхнього місця в житті суспільства, а й охарактеризувати їхні риси характеру та особисте життя»⁵. Такі мотиви зрозумілі. Означена інформація дасть змогу залюднити історію, наблизити читача до розуміння власне персоналії як людини, однак такий підхід, на нашу думку, містить кілька зауваг. По-перше, наявність та доступність необхідної джерельної бази, по-друге, володіння істориками спеціальними психологічними методами для належної інтерпретації джерел, по-третє, обсяг енциклопедичної статті. Більш придатним для відтворення психологічних характеристик чи особливостей особистого життя є спеціалізовані біографічні публікації, формат та обсяг яких уможлиблює реконструкцію життя діяча в деталізованих масштабах.

Щоб відтворити основні віхи життя непересічної особи, про яку готується енциклопедична стаття, авторіві останньої необхідно вивчити документи й матеріали, що стосуються життя діяча, а також епоху, в якій він жив. Джерелами для створення біографічних статей можуть бути особові документи (щоденники, мемуари, приватні листи, родинний архів тощо) та офіційні документи (автобіографії, особові справи, різноманітні

⁵ Чижко В. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України... С. 146.

довідки, звіти, подання, характеристики тощо). Зрозумілим є критичне опрацювання джерельної бази, оскільки таким документам притаманний високий рівень суб'єктивізму. Також підготовка біографічної довідки на історичного діяча передбачає опрацювання біографічних видань (життєписи, енциклопедичні довідки, некрологи, офіційні біографії) та історіографічних джерел (монографій, наукових статей, літератури довідкового характеру). Придатними для швидкого пошуку чи уточнення певної інформації стають інтернет-ресурси, особливо якщо мова йде про знану та популярну особу.

Під час підготовки енциклопедичних статей виникли проблеми практичного характеру. Наприклад, заплановане видання не має спеціалізованої редколегії. По суті, співробітники воєнно-історичного відділу розробили загальну концепцію енциклопедичного видання, підготували «Словник» з основним переліком гасел, над яким продовжують працювати, забезпечують редакторський, організаційний і науково-методичний супровід, власне пишуть енциклопедичні статті. Доволі гострою є проблема авторства енциклопедичних гасел, особливо концептуального характеру. Так, необхідно обрати автора, який зможе підготувати якісну статтю, в якій ґрунтовно висвітлити всі аспекти життя та діяльності особи доступною мовою. Часто фахівців з певної проблематики дуже мало, окрім того вони зайняті викладацькою чи науковою діяльністю й не завжди погоджуються безкоштовно виконувати додаткове навантаження. Натомість, трапляються ситуації, коли кілька авторів претендують на написання однієї і тієї ж дефініції, тоді «редколегія» залишає за собою право обрати автора та написану ним статтю.

Ще слід наголосити, що запланована до видання «Україна. Друга світова війна. Енциклопедія» буде не лише опублікована, а й розміщена на сайті Інституту історії України НАНУ, що дозволить оперативно вносити зміни та доповнювати наявну актуальну інформацію, систематизувати її та упорядковувати. Для широкого загалу читачів он-лайн енциклопедія матиме електронну систему навігації, отже стане придатною для швидкого й зручного пошуку необхідних даних, копіювання та використання в освітніх та пізнавальних цілях. Крім того, мережева енциклопедія обумовлює можливість постійного доповнення текстової інформації електронними версіями документів, фото-, аудіо- та відеоматеріалами, повнотекстовими публікаціями.

Таким чином, процес роботи над «Словником» «Україна. Друга світова війна. Енциклопедія» та написанням енциклопедичних іменних гасел триває. Продовжуються комунікації з фахівцями з різних інституцій щодо підготовки ними біографічних і тематичних довідок. Запропоновано основні атрибути для виконання іменних гасел. Обумовлені основні типи

джерел, найбільш придатні до підготовки інформації про біографію, життєвий шлях та основні творчі здобутки. Важливого значення набуває залучення міждисциплінарних методів для конструювання цілісного образу персоналії. З'ясовано, що розробка термінологічного апарату та методологічні пошуки у вітчизняних біографічних студіях тривають. Налагоджено просування енциклопедичних знань у інтернет-мережі (зокрема, на портал Інституту історії України НАНУ). Створення та оприлюднення якісного енциклопедичного ресурсу про Другу світову війну необхідне як для протидії пропагандистській дезінформації, так і для повноцінної репрезентації України в сучасному глобалізованому світі.

REFERENCES

Boriak, H. V., & Smolii, V. A. (2014). "Entsyklopediia istorii Ukrainy" ta suchasna ukrainska entsyklopedystyka. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 4, 4–16. [in Ukrainian].

Chyshko, V. S. (1996). *Biohrafichna tradytsiia ta naukova biohrafiiia v istorii i suchasnosti Ukrainy*. Kyiv: BMT. [in Ukrainian].

Chyshko, V. (1999). Osnovni pryntsyipy stvorennia Ukrainskoho biohrafichnoho slovnyka. *Ukrainska biohrafistyka*, 2, 6–18. [in Ukrainian].

Kalakura, Ya. (2022). "Ukrainskist" yak svitohliadno-metodolohichna katehoriia. In Kyrydon, A. M. (Ed.), *Ukrainska entsyklopedystyka: postati, podii, poniattia: zbirnyk materialiv*, 78–82. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova "Entsyklopedychne vydavnytstvo". [in Ukrainian].

Kyrydon, A. M. (Ed.). (2020). *Entsyklopedychni proekty — chynnyky natsionalnoho postupu : monohrafiia*. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova "Entsyklopedychne vydavnytstvo". [in Ukrainian].

Kyrydon, A. M. (Ed.). (2015). *Metodychni rekomendatsii z pidhotovky, redahuvannia ta oformlennia statei do Velykoi ukrainskoi entsyklopedii (proekt)*. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova "Entsyklopedychne vydavnytstvo" [in Ukrainian].

Kyrydon, A. M. (Ed.). (2017). *Redaktorska pidhotovka tekstiv e-VUE — portalnoi versii "Velykoi ukrainskoi entsyklopedii": metodychni rekomendatsii*. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova "Entsyklopedychne vydavnytstvo". [in Ukrainian].

Lytvyniuk, L. V. (2018). Biohrafiiia yak tezaurus: do stvorennia entsyklopedychnykh statei pro personalii. In Kyrydon, A. M. (Ed.), *Tradytsii ta suchasni kontsepty entsyklopedychnoi spravy v Ukraini: kolektyvna monohrafiia*, pp. 113–125. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova "Entsyklopedychne vydavnytstvo". [in Ukrainian].

Murina, S. (2015). Entsyklopedychni vydannia yak dzherele formuvannia ukrainskoho natsionalnoho biohrafichnoho arkhivu (Na prykladi "Radianskoi entsyklopedii istorii Ukrainy" ta "Entsyklopedii istorii Ukrainy"). *Ukrainska biohrafistyka*, 12, 392–405. [in Ukrainian].

Popyk, V. I. (Ed.). (2019). *Istorychna biohrafika v Ukraini: problemy, zavdannia i perspektyvy rozvytku doslidzhen, vydavnychoi ta informatsiinoi roboty : kolektyvna monohrafiia*. Kyiv: NBUV. [in Ukrainian].

Popyk, V. I. (2013). *Resursy dovidkovoï biohrafichnoi informatsii : istorychnyi dosvid formuvannia, suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku : monohrafiia*. Kyiv: Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. [in Ukrainian].

Shushkivskyi, A. (2015). Osoblyvosti statei-personalii v "Entsyklopedii suchasnoi Ukrainy". *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*. (Vol. 12, pp. 122–127). Kyiv. [in Ukrainian].

Smolii, V. A. (1999). *Entsyklopediia istorii Ukrainy. Typovi statti : dlia avtorskoho kolektyvu*. Kyiv : [b. v.]. [in Ukrainian].

Vernik, Iu. V. (2010). Otsinka znachushchosti personalii pry vkluchenni do biohrafichnykh slovnykiv v konteksti novitnykh informatsiinykh tekhnolohii. *Ukrainska biohrafistyka*, 6, 289–300. [in Ukrainian].

Zhelezniak, M. (Ed.). (2015). *Metodychni zasady stvorennia paperovykh i elektronnykh entsyklopedychnykh vydan*. Kyiv: Akadempriodyka. [in Ukrainian].

Tetiana Zabolotna,

Candidate of Historical Sciences (Ph.D.),

Researcher of the Department of Military Historical Research,

Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv),

Ukraine, zabten@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6300-8286>

PERSONALITIES IN THE PUBLICATION «UKRAINE. WORLD WAR II. ENCYCLOPEDIA»: PECULIARITIES OF «THE DICTIONARY» FORMATION

Abstract. *The article highlights the prerequisites, stages and specifics of compiling the «Dictionary» for the publication «Ukraine. World War II. Encyclopedia». **Purpose:** to analyze the peculiarities of filling the Dictionary with personalized slogans. **Objectives:** to characterize the main stages of work on the selection of personalities and to identify methodological and practical problems in the selection of personalities to be included in the future reference publication. **The research methodology** is based on the principles of objectivity, systematicity, and comprehensiveness. The strategy of comparison and typology was applied to identify similarities and differences in the work of leading scientific institutions in the preparation of encyclopedic and reference publications. General scientific methods were used: analysis, induction, deduction. **The main results of the study.** The peculiarities of the development of modern biographical research are emphasized, the experience of leading institutions in this field, which have developed the basic principles of work on the preparation of encyclopedic editions, is summarized. The complex process of forming the «Dictionary» «Ukraine. World War II. Encyclopedia» has been studied. The key stages of work on its preparation are characterized. The main attributes of a biographical reference are suggested. The types of sources that are most suitable for*

preparing information about the biography, life and main creative achievements are analyzed. The practical difficulties of preparing an encyclopedic edition due to the lack of a specialized editorial board are emphasized. It is summarized that the development of terminology and methodological research in national biographical studies continues. The most common is the positivist reproduction of a person's life.

Prospects for further research. *The involvement of interdisciplinary methods in the construction of a holistic image of a personality, the expansion of the source base through primary sources and ego-documents is becoming increasingly important. The promotion of encyclopedic knowledge on the Internet has become active, which requires additional methodological developments and appropriate software.*

Keywords: *biography, encyclopedia, dictionary compendium, Ukraine, World War II, methodology.*